

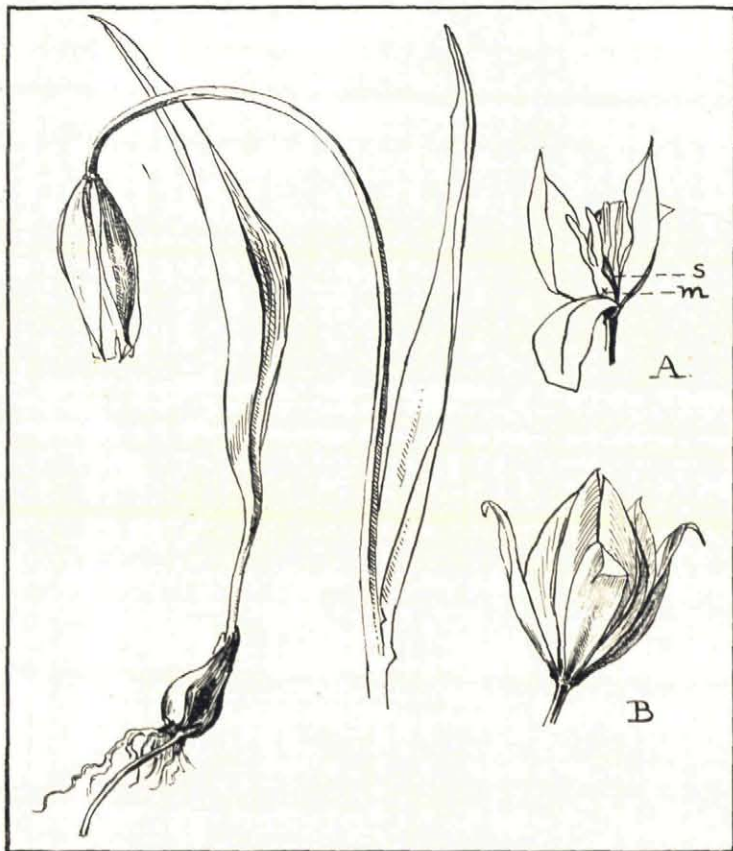
DE TULPEN VAN TERNAARD.

In Maart 1931 vroeg een kennis mij, of ik wist, dat in Ternaard wilde tulpen groeiden. Ik moest toen eerlijkheidshalve bekennen, dat ik wist waar Ternaard lag, maar dat verdere bijzonderheden van deze plaats mij onbekend waren, en dat ik heelemaal niet vermoedde, dat daar *Tulipa silvestris* voorkwam. En ik sprak verder de veronderstelling uit, dat, als inderdaad de mededeeling juist was, waaraan ik geen oogenblik twijfelde, in Ternaard een oud kasteel stond of althans gestaan had. Mijn berichtgeefster meende te weten, dat er vroeger in het dorpje

twee burchten geweest waren, die echter reeds jaren geleden werden afgebroken.

Door bemiddeling van mijn kennis ontving ik eenigen tijd later vier bloeiende exemplaren van de wilde boschtulp uit Ternaard toegestuurd (zie de fig.). Ik heb toen twee dingen gedaan, nl. in de „Tegenwoordige Staat der Vereenigde Nederlanden” van 1789 nagelezen, wat er van het Friesche dorpje en de beide burchten stond, en mij met een vragenlijstje gewend tot den afzender van de tulpen.

De „Tegenw. Staat” vermeldt, dat tot dit dorp weleer verscheiden(!) aanzienlijke staten behoorden, waarvan niets dan de wieren is overgebleven, maar dat hier ook ligt (1789) de „Staate Herweystra, kortweg Weistra geheeten. Deeze plaats was weleer een der fraaiste . . . Naast aan de kerk

De wilde Boschtulp. A, Tweetallige bloem; s. stamper; m. meel-draad met drie helmknopjes. B. Viertallige bloem.

ligt Aylva state”. Dat klopt dus met de mij verstrekte mededeelingen. Ook in het antwoord uit Ternaard werd gerept van twee verdwenen kasteelen: „Naar men hier zegt, is deze boerderij heel vroeger een kasteel geweest, maar voor ongeveer vijftig jaar stond er nog slechts een oude boerderij; er is toen een landhuis van gemaakt naar Engelsch model. Toen wij voor ruim dertig jaar hier kwamen, hadden ze net een oud kasteel afgebroken, daar, waar nu het station staat, en dat door een onderaardsche gang in verbinding had gestaan met het andere; de ingang is nog aan te wijzen, maar niemand durft een poging wagen om in de eigenlijke gang binnen te dringen”.

Wat een romantiek in het kille Noorden, nietwaar? Helaas is van een plan, om een tipje van

dezen sluier van geheimzinnigheden op te lichten niets gekomen, en dus bepaal ik mij verder tot de tulpen.

De boschtulp, *Tulipa silvestris*, behoort thuis in het Middellandsche-Zeegebied, en is hier blijkbaar in de zestiende eeuw ingevoerd als sierplant (volgens de Ternaardsche overlevering zijn door „de” kruisridders bolletjes meegebracht). Ze heeft zich op verschillende plaatsen niet alleen uitstekend weten te handhaven, maar haar gebied zelfs uitgebreid. We vinden tenminste vermeld, dat ze op sommige plaatsen op de korenakkers het koren dreigt te overwoekeren. We kunnen haar dus beschouwen als een genaturaliseerde vreemdelinge. Hier volgt een (misschien onvolledig) overzicht van de groeiplaatsen, gerangschikt naar de provincies:

Groningen: bij Groningen.

Friesland: Leeuwarden, Cornjum, Stiens, Jelsum, IJsburchtum, Bolsward, Deersum, Rauwerd, Tjummarum, Ternaard.

Drente: ?

Overijssel: ?

Gelderland: Geldermalsen.

Utrecht: bij Utrecht, De Meerne.

Noord-Holland: Hoorn, Bloemendaal.

Zuid-Holland: Noordwijk, Katwijk, Leiden, Leiderdorp, Dordrecht, Hekelingen.

Zeeland: Schouwen-Duiveland, Walcheren (Vlissingen, Middelburg, St. Laurens, Kouwekerke), Zeeuwsch-Vlaanderen.

Noord-Brabant: Valkenswaard, Leende, Oudenbosch.

Limburg: Weert.

We kunnen opmerken, dat de meeste vindplaatsen zich bevinden in de nabijheid van oude kasteelen of buitenplaatsen, en dat de burchtheeren in Overijssel en Drente blijkbaar niet ophadden met het kweken van dit wilde kruid. De tulpen gedijen overigens zoowel op zand (Valkenswaard bijv.) als op zeeklei (Ternaard), ook beperken ze zich geenszins tot beschaduwde plaatsen, zooals de soortnaam *silvestris* zou doen vermoeden. In Ternaard groeien ze zoowel tusschen de heesters als tusschen het gras, op de tuinpaden en in de groentebedden. Ze vormen een zeer lastig onkruid, en groeien overal zeer menigvuldig, maar de meeste bloeien niet. Dit kan zijn oorzaak vinden in het feit, dat het loof vaak met het gras of koren afgemaaid wordt, of afgetrokken wordt, waardoor men te veel bedrijfsmateriaal aan de plant onttrekt, dan dat ze bloeibare bollen kan vormen. Maar verder zal het ook daaraan liggen, dat de bollen, hetzij ze uit zaadplantjes, dan wel uit „zinkers” ontstaan, het eerste jaar of de eerste jaren niet anders dan loof kunnen produceeren. Dat is met veel bolplanten het geval.

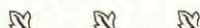
De bloeistengel is voor den bloei knikkend, (evenals bij papavers), de sierlijke gele bloemen zijn kleiner dan die der gekweekte tulpen, de bollen zijn veel kleiner, en de bladeren veel smaller.

De mededeelingen uit Ternaard omtrent *Tulipa silvestris* gingen vergezeld van vier bloeiende exemplaren. Ik had dus in totaal acht planten met bloemen. Merkwaardigerwijs waren beide keeren van de vier tulpen slechts twee normaal drietallig. De eerste keer was één tulp bijna geheel viertallig; alleen de stamper was normaal driekant; één was tweetallig, maar de meeldraden gedroegen zich onbehoorlijk (zie fig.); twee van de drie waren er normaal, de derde was zeer breed en droeg drie helmknoppen. Van de tweede zending waren de beide afwijkende exemplaren zuiver viertallig.

Of inderdaad de afwijkingen zoo talrijk zijn, als men misschien uit het bovenstaande zou willen concludeeren, weet ik niet. Maar wel weet ik, dat ook de gewone tulpen uit Ternaard deze boventalligheidsneigingen vertoonen. Daar, in Ternaard, worden nl. tuintulpen in het groot verbouwd, en ze gedijen uitstekend, zoodat ze blijkbaar niet speciaal de Hollandsche geestgronden en de Overijselsche en Drentsche zand- of dalgronden tot een voorspoedige ontwikkeling behoeven. De kennis, die mij op de wilde tulpen opmerkzaam maakte, pootte in haar tuin een dertigtal Ternaardsche bollen; het werden planten en bloemen, zooforsch en

groot als ik ze zelden zag; vele bloemen bleken viertallig, en één had zelfs 10 (= 2×5) bloembladen, 10 meeldraden en een vervormden stamper. Het veelvuldig voorkomen van afwijkingen bij een plantensoort wordt vaak toegeschreven aan krachtige voeding in een gevoelig stadium. Het is dus niet onwaarschijnlijk, dat we in deze gevallen de oorzaak moeten zoeken in de zee-
klei van Ternaard.

A. J. DE BOER.

OP BEZOEK BIJ DE KLUTEN.

Kent ge, lezer, dat merkwaardig mooie dijkje, het welk een paar km bezuiden het dorp Den Hoorn op Texel aansluit bij een serie binnenduinen en dan in zuidelijke richting loopt naar het Nieuwlander Huis? Het vormt de scheiding tusschen een tweetal polders, de Kuil en het Hoornder Nieuwland.

O, zeker, vergeleken met andere dijken, b.v. de Hondsbossche Zeewering, zinkt het in het niet en de vraag rijst bij ons: „Heeft dit dijkje in duodecimo-formaat werkelijk eenmaal het water van de zee moeten keeren?”

Prozaïsche problemen wilde ik echter niet aan de orde stellen. 'k Heb gezegd, dat ik het dijkje mooi vind en ik vraag u: „Kent ge het?”

Zoo niet, ga dan op dezen stralenden Meidag eens mee, dan kunt ge zelf oordeelen. In zijn volle lengte zullen we het afwandelen.

Daarbij genieten we niet weinig van het gezicht op de frisch-groene weiden. Maar niet minder van de heldere vogelstemmen.

„Tu-tu-tu!” Kieviet-kieviet! Tsjèrr, tsjèrr, tsjèrr!” klinkt het aanhoudend om ons heen. Tuurluur, kievit en vischdief begroeten ons.

Daartusschen door jubelt orgelend de leeuwerik en luid kwakend vliegt hier en daar een wilde eend op.

In de verte hooren we: „grutto! grutto!” De „marel”, volgens de Texelaars.

Is 't geen weelde, een wandeling hier?

Jammer alleen, dat ze van zoo korten duur is. We zijn al te spoedig de duinen genaderd, welke feitelijk de zuidrand van het eiland vormen en de Mok aan de noordzijde begrenzen.

Het Nieuwlander Huis (de eenige woning in de beide poldertjes) laten we links liggen, om een paar honderd meter verder een heerlijk plekje tegen de duinhelling uit te zoeken.

Onopgemerkt gaat dat niet. Hoor: „Kluut! kluut! kluut! kluut!”

Zoo klinken enkele heldere, welluidende stemmen uit de lucht.

Met min of meer schokkende bewegingen vliegen eenige bijzonder mooi geteekende vogels in onze nabijheid rond. Wanneer we ons hier neervlijen en zwijgen, zullen ze weldra weer tot kalmte komen.

Zie, daar strijken ze al neer nabij dat meertje vóór ons, omgeven door een tamelijk breede zoom grasland, en nu is het ons mogelijk, ze goed te bekijken.

Sierlijk van lijn, even sierlijk wat aangaat bevedering (wit en zwart, maar dan het wit praedomineerend), een en al gratie, wanneer ze zich bewegen, zijn het echt elegante, min of meer deftige verschijningen.

Ge ziet hier voor u een der mooiste in het wild levende vogels van Nederland, de kluut. Helaas! is hij even zeldzaam als mooi.

In ons land houdt hij zich enkel op aan de kust, de Noordzeekust wel te verstaan, in en nabij brak water. Verder ontmoet men hem, sporadisch, op de Deutsche Waddeneilanden en hier en daar nabij de Oostzeekust. Wanneer we dan nog de Hongaarsche meren noemen, kent ge al zijn broedplaatsen.

Zooals ge ziet, hebben de kluten de grootte van een duif, maar de hals, die ze rechtop dragen,